

İNGİLİZ BELGELERİNE GÖRE SULTAN VAHDETTİN – İNGİLİZ YÜKSEK KOMİSERİ AMİRAL ROBECK GÖRÜŞMESİ

* * *

SULTAN VAHDETTİN-ENGLISH HIGH COMMISSIONER ADMİRAL
ROBECK CONVERSATION ACCORDİNG TO ENGLISH DOCUMENTS

Mehmet OKUR*

Sultan Vahdettin – Amiral Robeck görüşmesine geçmeden önce, mütarekeden sonra İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne yönelik genel yaklaşımını ve mütarekeyi uygulama ve diğer faaliyetleri karşısında Sultan Vahdettin ve İstanbul Hükümeti'nin tutumunu kısaca belirtmenin yerinde olacağı kanaatindeyim.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasını müteakip harekete geçen, İngiltere öncülüğündeki İtilaf Devletleri donanması, 1915'de deniz ve kara savaşlarıyla ele geçiremedikleri Çanakkale Boğazı'nı işgal ve mütarekenin Boğazlara ilişkin hükümlerini uygulamaya başladılar.¹ Çanakkale İstihkâmlarına el koyan İtilaf donanmasının artık İstanbul önlerine gelmesini engelleyecek hiçbir engel kalmamıştı.

8 Kasım'dan itibaren İstanbul Limanı'na gelmeye başlayan İtilaf Devletleri'ne ait savaş gemileri, 13 Kasım 1918'de İstanbul Limanı'nı ve Boğazı'nı kontrol altına aldılar.²

İtilaf filolarının başında İstanbul'a gelen İngiliz Amirali Calthorpe, İngiliz Yüksek Komiserliği'ne atandı. Calthorpe'dan başka, yardımcısı R.Webb, Fransız Yüksek Komiseri Amiral Amet ve İtalyan Yüksek Komiseri Conte Sforza da İstanbul'a gelmişti.³

Boğazların ve İstanbul'un kontrol altına alınmasından sonra İngiliz Hükümeti, mütareke hükümlerini en geniş şekilde uygulamak, bazen de mütareke dışı isteklerini

* Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Araştırma Görevlisi.

¹ Alptekin Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları*, Ankara, 1990, s.44.

² Tefik Bıyıklıoğlu, "I.Dünya Harbinde Boğazlar Problemi" Bell. C.XXV, Sayı: 97-100, Ankara, 1961; Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar I*, İstanbul, 1991, s. 54-55; Zeki Saruhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü I*, Ankara, 1993, s. 24.

³ *Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, Ankara, 1962, s. 123. Halbuki Mondros Mütarekesi'nde İtilaf Devletleri'nin, İstanbul'da birer Yüksek Komiserlik oluşturacağına dair bir hüküm yoktu. İstanbul'a taalluk eden bahislerde (4. ve 21. maddeler) bu durum yalnız harp esirlerinin İstanbul'da iadesini ve İtalya Nezaleti'ne İtilaf Devletleri tarafından birer mümessilin tayinini kapsıyor ve başka bir ifade kullanılmıyordu. Theodor Werner, *Türkler İngilizlerin Yumruğu Alında (1918 – 1923)*, basım yeri ve tarihi yok, s.20.

İstanbul Hükümeti'ne icra ettirmek için Yüksek Komiser Calthorpe'a gerekli talimatları göndermeye başladı.⁴ Bu talimatlarda, kendisinin Osmanlı ile Britanya Hükümetleri arasında mütarekenin uygulanmasını sağlayacağı, Türkiye'deki İngiliz çıkarlarının korunmasında resmi haberleşme aracı olacağı ifade ediliyor ve Osmanlı Hükümeti'ne, görevinin yalnızca bu konularla sınırlı kalacağını bildirilmesi vurgulanıyordu. Yine bu talimatlarda Osmanlı Devleti ile Müttefikler arasındaki sorunların nihai çözümünün barış konferansına ait olduğunun iletilmesi isteniyordu.⁵

9 Kasım 1918 günü İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Balfour tarafından Calthorpe'a gönderilen talimat, İngiliz Hükümeti'nin Osmanlı Devleti'ne yönelik politikalarını ve bu politikalarını ne şekilde uygulayacağını genel olarak ortaya koymaktaydı. Bu talimatta şu esaslar üzerinde duruluyordu:⁶

1- Mezopotamya, Suriye ve Arabistan'da işgal altında bulundurulmuş Osmanlı topraklarının geri verilmemesi siyasetimizin değişmez parçası olacaktır.

2- Osmanlı Devleti, kendi halkına ve İslam dünyasına; "mütarekenin askeri yenilgi sonucu değil, bir uyuşma sonucunda imzalandığını" ileri sürecektir. Türkler üzerinde böyle bir izlenim bırakmamak gerekir. Hindistan'daki Müslüman uyruklarımıza Türklerin kesinlikle yendiklerini anlatmamız bölgedeki nüfuzumuzun devamı açısından büyük önem arz etmektedir. Bu siyaset Turancılığa da öldürücü bir darbe vuracaktır.

3- Osmanlı Hükümeti'nin bazı nazırları kendilerini İngiliz taraftan olarak tanıtıp, sizi kazanmaya çalışabilirler. Yine bazıları, bizimle müttefiklerimiz arasında düşmanlık yaratmak için çeşitli manevralara başvurabilirler.

4- Padişahla ve diğer ileri gelenlerle olan toplumsal ilişkilerde tamamen resmi davranılacak ve onların dostça yaklaşmalarına mesafeli bir uzaklıkla karşılık verilecektir.

5- Eğer Osmanlı Hükümeti, Ermenistan'a⁷ ortak bir heyet göndermeyi teklif ederse kabul edilmeyecektir. Ermenistan'da herhangi bir karışıklık çıkarsa derhal girişimde bulunulacak, hatta gerekirse Ermenistan'ın önemli yerleri işgal edilecektir.

6- İttihat ve Terakki'nin mütareke döneminde işbaşında kalıp, ileride barış şartlarını yüklenmek gibi küçültücülüğe bizzat katlandırılmaları bizim tercihimizdir. Ancak Osmanlı Devleti'nin İttihat ve Terakki'li bir hükümetle mi yoksa başka bir hükümetle mi yeni düzene kavuşacağı bizi ilgilendirmez.⁸

⁴ İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Balfour, 6 Kasım 1918'de Amiral Calthorpe'a gönderdiği telgrafta; "Türklerin yaklaşma ve dostluk kurma girişimlerinden kaçınınız." direktifini vermişti. (Doğan Avcıoğlu, **Milli Kurtuluş Tarihi I**, İstanbul, 1996, s. 101.)

⁵ Avcıoğlu, **Milli Kurtuluş Tarihi I**, s. 101.

⁶ Sina Akşin, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele I**, İstanbul, 1992, s. 93.

⁷ Burada bahsedilen Ermenistan, Kafkaslardaki Ermenistan değil, ilerde Ermenilere verilmesi düşünülen, Doğu Anadolu'nun önemli bir kısmıyla Karadeniz'de Trabzon'un bausına kadar olan bölgedir. Bilindiği üzere XIX. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren gerek Rusya, gerekse İngiltere, bahsedilen bölgede çok az sayıda Ermeni bulunmasına rağmen kendi çıkarları gereği buraları Ermenilere vermek için çaba harcamaktaydılar. Mondros Mütarekesi, Rusya için olmasa da İngiltere'ye böyle bir fırsat vermişti.

⁸ Uygulamada bu hususun geçerli olmadığını görmekteyiz. Zira, İtilaf Devletleri'nin İstanbul'daki siyasi ve askeri temsilcileri, suçu olsun olmasın İttihat ve Terakki'ye mensup kişilerin tutuklanması için

7- Enver Paşa, Kafkasya'da küçük çapta askeri faaliyet göstermek niyetindeymiş, bu konuda Türk Hükümeti de el altından koruyucu tavır takınabilir. Bu konuda dikkatli olunmalıdır.

Bu talimatın dikkati çeken bir başka özelliği de; İngiliz Hükümeti'nin, İstanbul'daki Yüksek Komiseri ile Osmanlı Hükümeti mensupları ve Osmanlı Devleti'nin diğer ileri gelenleri arasına bir mesafe koyarak pazarlık yollarını kapatmasıydı. Zira bu sıralarda başta Padişah Vahdettin olmak üzere Osmanlı Devleti'nin önde gelen idarecileri ve basını aşırı bir İngiliz taraftarlığı içinde olup, uygun barış şartları elde etmek için adı geçen devletin İstanbul'daki Yüksek Komiseri ile yakınlık kurmaya çalışıyorlardı.⁹ Nitekim İngiliz Yüksek Komiseri Yardımcısı Amiral Webb, Sultan Vahdettin'in İngiliz Yüksek Komiserliği danışmanlarından Hohler'i huzuruna kabul etmek istediğini Londra'ya bildirmiş, fakat ret cevabı almıştı.¹⁰

Bu arada İstanbul'un kritik yerlerine askerlerini yerleştiren İtilaf Devletleri yavaş yavaş Osmanlı Hükümeti üzerindeki baskılarını hissettirmeye başladılar¹¹ ve mütareke hükümlerinde hiç bahsedilmemesine rağmen 22 Kasım 1918'de basına sansür koydular.¹² Bu karar, Aralık 1918 başında bir Meclis-i Vükela kararıyla da resmîleştirildi. Yine, Kasım ayı ortalarında birer Fransız ve İngiliz subayı telgraf müdürüyle görüşerek resmî yazışmalar dışındaki haberleşmeleri mütareke gereğince kontrol yetkisine sahip olduklarını bildirdiler ve ilk önce İstanbul - Kostence, İstanbul - Odesa hatlarını kontrol altına aldılar. Ardından İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe, İstanbul ile İtilâf Devletleri arasındaki haberleşmeleri kontrol edeceklerini ve istendiği takdirde iç güvenlik bakımından Osmanlı ülkesi içinde de haberleşmeleri denetleyebileceklerini bildirdi. Kısa bir süre sonra da Fransız subaylar İstanbul ve Beyoğlu Postanelerine yerleştirildi.¹³

İtilâf Devletleri'nin istekleri her geçen gün artmakta ve çeşitlenmekteydi. Nitekim İşgal Kuvvetleri Kumandanlığı Bab-ı âli'ye başvurarak hastane yapılmak ve buraya İngiliz ve Fransız hasta esirlerini yatırmak amacıyla Mekteb-i Harbiye'nin 72 saat içinde kendilerine teslimini istedi. Aralık ayı sonlarında ise Fransız Amirali Amet ile İşgal Kuvvetleri Kumandanı Yardımcısı General Brunoust, Osmanlı maliyesini güç durumda bırakma pahasına hükümetten bazı isteklerde bulundular. Bunlardan birincisi, İstanbul'daki İtilâf Devletleri deniz kuvvetlerinin masrafları için acilen 120.000 ve diğeri de Fransız işgal ordusunun Aralık ayı harcamalarının karşılanması amacıyla 29 Aralık 1918 tarihine kadar 200.000 Türk lirası ödemesi idi.¹⁴

Osmanlı Hükümeti'ne sürekli baskı uyguluyorlardı (Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele I*, s.173-174).

⁹ Orhan Koloğlu, *Aydınların Bunalım Yılı 1918, Zafer-i Nihai'den Tam Teslimiyete*, İstanbul, 2000, s.218.

¹⁰ Hatta Mürtefik Yüksek Komiserleri, Sultana karşı resmi bir saygı gösterisi sayılacağından "Selamlık Törenleri"ne bile katılmamışlardır. (Avcıoğlu, *Milli Kurtuluş Tarihi I*, s. 100).

¹¹ Koloğlu, *Aydınların Bunalım Yılı I*, s.217.

¹² Gotthard Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar I (30 Ekim 1918-11 Ekim 1922)*, Ankara, 1989, s. 6.

¹³ Tayyip Gökbilgin, *Milli Mücadele Başlarken I*, Ankara, 1959, s. 13.

¹⁴ Gökbilgin, *Milli Mücadele Başlarken I*, s. 13-14.

Mütarekeye aykırı uygulamalarda bulunmakla yetinmeyen İtilaf Devletleri temsilcileri Osmanlı Devleti'nin bazı görevlerini de bizzat üstlenmek suretiyle devletin işlerine karışmışlardı. Nitekim İşgal Kuvvetleri Kumandanı General Wilson, 17 Ocak 1919'da Harbiye Nezaretci'ne bir yazı göndererek Osmanlı Zabıtası'nın kontrolünü üzerine aldığı bildirdi.¹⁵ Yazı şöyle idi:

“Harbiye Nazırı Celil Paşa Hazretleri’ne;

“1- Mahalli idarenin memnuniyet verici şartlar içinde bulunmamasından dolayı, İtilaf kuvvetlerinin yeter derecede korunması için, Osmanlı Zabıtasının fiilen kontrolünü deruhte etmeye mecbur olduğumu arz ederim. General Fuller’i bu maksatla İtilaf Komisyonu Reisliği’ne atadım.

“2- Bu komisyon, bugünkü zabıta usullerini inceleyecek ve lüzumlu olduğuna karar vereceğim tedbirleri uygulayacaktır.

“3- Bunun için şehrin polis ve jandarına amirlerine, komisyon reisliğinden gelen emir ve talimatı uygulamaları için gerekli emirlerin verilmesini rica ederim”.

General Wilson’un gönderdiği bu yazıdan sonra, İstanbul’da, asayiş ve inzibat işleri İtilaf inzibat kuvvetlerinin kontrolü altında yeniden düzenlendi.¹⁶

Mütareke şartları devletin merkezinden başlamak üzere bütün yurttan çok sert bir şekilde uygulanırken ve biraz önce belirttiğimiz bazı uygulamalardan da anlaşıldığı gibi bir çok yerde ve konuda mütareke dışı hareket edilirken, Sultan Vahdettin, İngilizlere yanaşmak için yoğun çaba harcamaktaydı. Vahdettin, Sadrazam aracılığıyla İngiliz Yüksek Komiserliği’ne gönderdiği mesajda; babası Sultan Abdülmecid’in onu, İngilizleri bir dost olarak görecektik şekilde yetiştirdiğini, tecrübelerinin ve gözlemlerinin bunun doğru olduğunu ortaya koyduğunu, ancak son dönemlerde iktidarı zorla elc geçiren İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin büyük bir hata yaparak İngiltere’ye karşı savaşa girdiğini ve ülkeyi yıkıma götürdüğünü ifade ile şimdiki amacının Osmanlı Devleti’nin İngiltere Hükümeti’ne tam itaatini sağlamak olduğunu söyledi.¹⁷

Sultan Vahdettin’e göre; elverişli bir barış antlaşması elde etmek için İtilaf Devletleri’nin bilhassa da İngilizlerin her teklifi, her sözü yerine getirilmesi gerekirdi.¹⁸ Nitekim Sultan Vahdettin daha İtilaf Donanması İstanbul’a gelmeden, içerisinde İttihatçı vekillerin bulunduğu Ahmet İzzet Paşa Hükümeti’ni istifa ettirerek yerine kendisinin ve İtilaf Devletlerinin isteklerine hayır demeyecek bir hükümeti, Tevfik Paşa Hükümeti’ni iş başına getirmişti.

¹⁵ T.İ.H.İ, s.126.

¹⁶ T.İ.H.İ, s.185-186.

¹⁷ British Documents On foreign Affairs, Series B, Part II, Volum I, University Publications of America, 1984, Doc.16, No.453 (60152). Sultan Vahdettin başka bir konuşmasında ise İtilaf Devletleri’nin baskı ve müdahalelerinden şikayet etmiş, onların askeri yetkilerinin kendisini “mutlak hükümdar yerine koyarak baskıyla bazı taleplerde bulduklarını ve baskıyla bu talepleri yerine getirmek zorunda kaldığını” dile getirmiştir. (Ali Türkğeldi, **Görüp İşittiklerim**, Ankara, 1987, s.182-183). Ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki, Sultan Vahdettin baskıya maruz kaldığını söylerken sırf tahtını kurtarmak için bunlara katlandığını da itiraf etmiştir. (Türkğeldi, **Görüp İşittiklerim**, s. 183).

¹⁸ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, İstanbul, 1996, s.199.

İngiltere'ye yaklaşma ve hemen her dediğini yapma siyaseti Damat Ferit Hükümeti zamanında daha belirgin hale geldi. Damat Ferit Paşa, iktidara gelir gelmez İngiliz Yüksek Komiseri'ne haber göndererek, bütün umudunun Allah'ta ve İngiltere'de olduğunu, bir miktar mali yardımın şart olduğunu ve İngilizlerin istedikleri herhangi bir kimseyi tutuklamaya hazır olduğunu bildirdi.¹⁹ Hatta Damat Ferit Paşa, Sultan Vahdettin ile görüşükten sonra 30 Mart 1919'da İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe'a, İngiltere'nin isteği doğrultusunda Doğu Anadolu'da bağımsız ya da özerk bir Ermenistan kurulmasını ve sultanın egemenliğindeki Asya ve Avrupa topraklarının İngilizler tarafından işgalini de içeren bir himaye önerisinde bulundu.²⁰

Sultan Vahdettin ve Damat Ferit Paşa, bu istekleriyle İngilizlerin dostluğunu kazanacaklarına daha da önemlisi devletin kurtulacağına inanıyorlardı.

Osmanlı Devleti'ni, ortadan kaldıracak nitelikte olan Sevr Barış Antlaşması'nı imzalatmak için İngiliz Hükümeti'nin İstanbul Hükümeti'ne yönelik müdahaleleri 1920 yılı ortalarından itibaren daha da artarken, Sultan Vahdettin, kurtuluşu İngilizlerde görmeye devam etmiştir. Bu dönemde Amiral Calthorpe yerine İngiliz Yüksek Komiserliği'ne getirilen Amiral Robeck'in Sultan Vahdettin ile yaptığı iki görüşme,²¹ Vahdettin'in İngilizlere yaklaşımını en iyi şekilde ortaya koymaktadır.

Bu görüşmelerden ilki 21 Ağustos 1920 günü gerçekleşmiş olup 23 Ağustos günü Amiral Robeck tarafından İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a bildirilmiştir. Görüşme ilgili olarak Amiral Robeck şu bilgileri vermektedir:

“Sultanın, 21 Ağustos öğleden sonra benimle birlikte Fransız ve İtalyan meslektaşlarımla Yıldız Sarayı'nda bir toplantı yaptığını şerefle bildiririm.

“Bizler, Sultan tarafından sırayla kabul edildik. Benimle, Fransız ve İtalyan Yüksek Komiserleri ile yapılan görüşmeler özel olmasına rağmen Türk tarafı, bu görüşmeleri sanki resmi imiş gibi aynı seremoni ile gerçekleştirdiler. Sadece üniformalar giyilmemişti.

“Bu, bir İngiliz temsilcisinin Saray'a gittiği 21 Eylül 1914 tarihinden beri ilk özel durum ve şimdiki Sultan'la ilk toplantı olduğu için, benim bu konudaki izlenimlerimi aktarmak ilginç olacaktır.

“Sultan, iyi giyimli olmasına rağmen, küçülmüş bir görünüm arzeder. Saçları tamamen beyazdır ve tahta çıktığından beri karşılaştığı durumlardan dolayı birçok yorgunluk işaretleri göstermektedir. Toplantının başında Sultan, hemen hemen ızdırap verici bir tereddütle konuştu. Hatta aşırı bir sinirlilik duygusuyla konuşuyordu. Konuşma ilerledikçe sükunet ve güven kazandı. Hem konuşurken hem de susarken alt çenesini oynatıyordu. Gözleri genellikle yere bakıyordu. Konuşması tercüme edilirken

¹⁹ British Documents On Foreign Affairs, No: 453 (690152); Akşin, İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele I, s.229.

²⁰ Damat Ferit Paşa, İngilizlerin üzerinde durmadığı bu önerisini 8 Eylül 1919'da tekrarlamışsa da yine geri çevrilmiştir. (Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi I, s.205).

²¹ Sultan Vahdettin, her iki görüşmede de yalnız İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Robeck'le değil, Fransız ve İtalyan Yüksek Komiserleri ile de tek tek görüşmüştür. (British Documents On Foreign Affairs, Doc. 219, E. 18069/3/44, No: 1191; Doc. 229, E. 13038/3/4, No: 1408.)

isc, pencereden dışarıda olup bitenlere bakıyordu. Fakat arada sırada aniden bir rahatlama gösteriyor, bu durumlarda onun gözleri çekici bir gülümsemeyle parlıyordu.

“Sultan fiziksel görünüş olarak kendinden öncekine belli bir benzerlik gösteriyordu. Fakat öncekinden daha zayıf ve hafifti. Zeki bir görünüşü vardı. Mehmet Reşat ise bu konuda bana söylenenlere göre ya zekâdan tamamen yoksundu veya onu iyi bir şekilde gizliyordu. Sultan Vahdetün’in benim üzerimde bıraktığı etki güçlü bir şahsiyet veya karaktere sahip olmayan, fakat dikkate değer bir iyi niyet ve tatlılığa ve akli bir kavrayışa sahip bir kişi olmasıydı. Sultan, benim dikkatimi İngiltere’nin Türkiye’ye gelecekteki yardımına çektiği konuşmanın bu bölümünde, daha fazla dirençli ve kararlı göründü ve ülkesini harap etmiş maceraperestleri ihbar ederken, tam enerjik bir şekilde konuşuyordu. Tavırları basit ve etkileycilikten uzaktı. Fakat sefil ve alçakça değildi.

“Benimle konuşması yaklaşık kırk dakika sürdü. Sadrazam Sultana tercümanlık yaptı. Sadrazam, sultanın sözlerini serbest bir şekilde Fransızca’ya çevirdiği için ve bana eşlik eden Mr.Ryan, sultanın Türkçe konuşmasından ziyade sadrazamın Fransızca sözlerine yoğunlaşmak zorunda olduğu için, konuşmanın tam bir kaydını tutmak zordu. Bununla birlikte aşağıdaki özet, konuşmada ne olup bittiğini hemen hemen tam olarak açıklar.

“Sultan, Türkiye’nin son on yıl içinde çok kara günler yaşadığını, fakat şimdiki durumun aydınlık olduğunu ve daha mutlu bir gelecek umduğunu söyledi. O, ülkesinin, bir maceraperestler çetesi tarafından düşürüldüğü yıkımdan acıyla bahsetti. Normal diplomatik ilişkilerin acilen kurulması umudundan söz etti ve Kral Majestelerinin sağlığıyla ilgili haberleri en kısa zamanda öğrenmek istediğini belirtti.

“Ben ise, majesteleri tarafından kabul edilmemin büyük bir şeref olduğunu ve bir amiral olarak (sizleri) ziyaret eden ilk temsilci olmanın bana verdiği mutluluğu ifade ettim. Türkiye’nin yeni bir döneme girdiğini söyledim.

“Bu sırada, resmen göreve başlayacak iyi ve akıllı idarenin himayesi altında, Türkiye’nin mutlu ve zengin bir ülke olacağını umduğumu söyledim. Majestelerinin, Kralın sağlığıyla ilgili öğrenmek istediği şeyleri krala iletceğime söz verdim ve kral hakkında aldığım son bilgilerin, sağlığının iyi olduğunu gösterdiğini söyleyerek, Majestelerinin sağlığı hakkındaki iyi bilgileri, Krala iletmek için izin istedim.

“Sultan, benim, öteki sultanlar ve amiraller arasında geçen konuşmaları göz önüne alarak düşündüğümde daha fazla konuştu. Benim Türkiye’yi, son felaketlere sürükleyen kişilerle bu felaketlerde hiçbir payı olmayan gerçek Türkler arasında keskin bir ayrım yaptığımı farzettini söyledi. O’na göre ülkeyi felakete sürükleyen yönetim Türk olmayan kişilerden oluşuyordu. Bunlar, Türkiye’de kutsal ve değerli olan her şeyi ayaklar altına almışlardı. Bu değerlerden birisi de, İngiltere ile olan yakın dostluk ve geleceği idi. Bu ülkede çoğunluğu oluşturan gerçek Türkler ise, her şeyden çok bu dostluğa önem veriyor ve bu dostluğun yeniden kurulması ve daimi olmasını arzuluyorlardı. Diğerlerinin gerçek Türkler olmadığını özel olarak vurgulamak için Sadrazamı işaret eden Sultan, onların teker teker araştırılması durumunda, bunun gerçek olduğunun anlaşılacağını söyledi.

“Ben, Sultan tarafından ifade edilen bu farkın İngiltere’de tamamen anlaşılıp takdir edildiğini söyledim, Sultan bundan memnuniyetini ifade etti. Sultan,

Türkiye'nin ölüm fermanı olabilecek antlaşmayı imzalama emri verirken İngiltere'nin gelecekteki yardımına güvenerek buna katlandığını söyledi. Türkiye ağır bir şekilde yaralanmıştı. Hayatta kalmak için bir dostun yardım eline ihtiyacı vardı.

“Ben, Avrupa'daki bütün ülkelerin savaştan ağır yaralar aldığını söyledim. Türkiye, iyi şekilde idare edilirse düzelmesi için en az diğerleri kadar imkânı ve yeteneği vardı. Dışardan yardıma gelince, sizin (Curzon'un) 4 Ağustos'ta Lordlar Kamarası'nda yaptığınız konuşmayı Majestelerine hatırlattım. Bununla birlikte, Sultan, Türkiye'nin yaralarının diğerlerinden daha ağır olduğu konusunda ısrar etti. Sultanın yardım konusunda kullandığı lisan, onun mütteliklerin toptan yardımından ziyade, İngiltere'nin yardımını vurguladığını gösteriyordu. Türkiye, güçlü bir desteğe dayanmaksızın kendisini toparlayıp yeni bir yolda ilerleyebilir miydi?

“Ben, sizin (Curzon'un) konuşmanızdan, dış yardımın, yeniden kurulmuş bir Türkiye için şarta bağlanmayacağını anladığımı, fakat Türkiye, Majestelerinin rehberliği altında iyi bir idare ile ilerlemeye başlarsa, onun refahı için gerekli olan yardımın bol miktarda olacağına inandığımı söyledim.

“Sultan, mütarekeden beri Yüksek Komiserliğin ve özellikle benim gösterdiğim ilgiden dolayı bana teşekkür etmek istediğini söyledi. Ben, mevcut şartların şimdiye kadar şahsi ilişkiye geçilmesini engellediğini, fakat düşünce ve amaçları bizimkiyle benzer olan Majestelerinin şahsiyeti konusunda gördüğümüz inanç ve kanaatin bizi cesaretlendirdiğini söyledim. Kullandığı ifadelerden ve tartıştığımız konularda ifade ettiği açık sözlülüğünden dolayı ona teşekkür ettim. Söylemiş olduğu şeyleri İngiliz hükümetine rapor edeceğimi bildirdim.

“Beni yola vururken majesteleri (kendileri) belki beni fazla alıkoyduğunu fakat sıkıntıda olan insanların çok fazla konuşmaya meyilli olduklarını, bunu da kendisinin özrü olduğunu söyledi...”²²

Sultan Vahdettin – Amiral Robeck arasındaki ikinci görüşme ise Sevr Barış Antlaşması'nı imzalanmasını sağlamaya yönelik faaliyetlerin sürdüğü ve bu amaçla Anadolu'ya bir kurul gönderilip gönderilmemesinin tartışıldığı bir dönemde gerçekleşmişti. 11 Ekim 1920'de yapılan ve 14 Ekim'de Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a gönderilen bu görüşme ile ilgili raporda; Vahdettin hakkında kişisel bilgiler verildikten sonra, O'nun, Osmanlı Devleti'nin geleceği, İngiltere'den beklentileri, milliyetçiler hakkındaki görüşleri ve barışın imzalanması gibi düşünceleri şöyle aktarılmaktaydı:

“Ben, Fransız ve İtalyan meslektaşlarımla, 6 Ekim'de Sadrazam vasıtasıyla Majestelerinden gelen isteğin sonucu olarak, 11 Ekim'de sultan tarafından kabul edildiğimizi şerefle belirtirim.

“Sultan bizi Fransız, İngiliz ve İtalyan olarak sırasıyla kabul etti. Fransız meslektaşımınla yaklaşık 1 çeyrek saat, benimle 2 ve çeyrek saat ve İtalyan Yüksek Komiseri Vekili ile 1 buçuk saat görüştü. Görüşmelerde O'na Civil List direktörü Emin Bey refakat ediyordu. Fakat benim görüşmemde, tercüman olarak M.Ryan'ı istedi. Üçüncü dilin kullanımını engellemek için görüşmenin daha sonraki kısmında Emin Bey'in görevine son verdi.

²² British Documents On Foreign Affairs, Doc. 219 (E.18069/3/44) No.1191.

“Sultan, Yüksek Komiserlerle yaptığı ilk görüşmeye nazaran daha az tedirgindi. Sultan, Ferit tarafından dikkatli bir şekilde yönlendirildiği izlenimini verdi. Ferit’in O’nun tüm güvenine sahip olduğu anlaşılıyordu. Sultan, muhtemelen Sadrazam ile birlikte hazırladıkları kısa notlardan konuşuyordu.

“Sultan, benim ilk görüşmemde edindiğim, O’nun zayıf bir karaktere ve zekaya sahip olduğu izlenimimi kuvvetlendirdi. O, ilk görüşmemde bağlı olduğu sebatı aynen gösterdi. Sultanın konuşmaları bir miktar dağınıktı ve takip etmek zordu. Fakat konuşmalarının ana hatlarında tutarlıydı.

“Ben çeşitli konularda söylemek istediğim şeyler için bir not hazırlamıştım. Konuşmanın uygun kısmında, bu notun Türkçe çevirisini sultana verdim. Bu tarihsiz ve imzasız notun sözlü konuşmanın kısaltılmış yazılı hali olduğunu açıkladım. Bu notun orijinal İngilizcesini de ekledim.

“Sultan, sözlerine, 7 Ekim’de, Anadolu’ya gönderilecek misyonla ilgili sadrazama sunulan önerisinin olumlu cevaplandırılacağına ima ederek başladı. Ayrıca Yüksek Komiserlerin, misyona kendi delegelerini de katma isteklerini memnuniyetle karşıladığını belirtti. O, böyle bir misyona tam destek vereceğini fakat bunun maddi değil moral anlamında olduğunu belirtti. Ben, onun desteğinin misyonun başarısına katkıda bulunacağını söylediğimde Sultan, moral gücünü, savaş sırasında önemli ölçüde kaybettiğini söyledi ve moral ve maddi etkilerin birbirini desteklemesinin iyi olup olmayacağını sordu. Bunu söylemekle O, milliyetçilerle uğraşırken uzlaşma ile bir güç gösterisi yapmanın birleştirilmesinin daha iyi olabileceğini anlatmak istiyordu. Fakat bu konuya vurgu yapmadı.

“O’nun üzerinde durduğu konu, misyonun öğüt vermek ve itaate çağırmak için gönderilmesiydi. Misyon, tartışmak ve şartlar formüle etmek için herhangi bir teşebbüste bulunmamalıydı. O’na göre, milliyetçiler itaati reddederse, ne çeşit bir eyleme girişileceği konusunda kesin bir fikir bulunmalıydı ve O, bu konuda nasıl bir yol takip edileceğini sordu. Ben bu sorunun önemli olduğunu kabul ettim. Ve bunu sizin bilginize sunacağıma söz verdim.

“Majesteleri, Türk üyelerden daha önemli bir role sahip olacak misyondaki müttefik delegelerinin, milliyetçileri itaate alma konusunda kendisinden daha çok niyetli olacakları konusundaki endişelerini örtülü bir şekilde belirtti. O, misyonun yukarıdaki paragrafta belirtilen karakterde olması konusunda oldukça istekliydi.

“O, milliyetçi liderlerin Anadolu’daki tebaasına zulmettiğini ve bu gibi suçların gerektirdiği cezaları affetmenin çok güç olduğu yolundaki argümanı çok sık kullandı. O, zulme uğrayanlara haddinden fazla merhamet telkin etme fikrini reddetti ve mağdurların çığnayan haklarının Tanrıdan geldiğini ve hatta bir kralın dahi bu şiddeti görmezden gelme hakkına sahip olmadığını söyledi.

“Sultan müttefiklerin maddi yardımı üzerinde çok durdu. O, bir hükümdar olarak değil, bir halkın babası olarak konuşuyordu. O, İstanbul halkının içinde bulunduğu manzarayı anlattı ve onların direkt ve indirekt olarak büyük ölçüde maaşa bağımlı olduğunu, yılın sıcak aylarında dahi birçok sıkıntıya girdiğini ve kışın en acı durumlarla yüz yüze kaldığını söyledi.

“Ben bu fırsatı değerlendirerek, finansal komisyonun kurulmasının herkes için önemini ve antlaşmanın (Sevr Barış Antlaşması'nın) hayata geçirilmesiyle onun çalışmalarına başlamasının önemini vurguladım.

“Misyona konusuna dönen Sultan, misyona hangi Türk üyelerin katılması konusunda benim fikrimi sordu. O, kendi ülkesinde insanlardan uzak bir kişi haline geldiğini ve kimseyi tanımadığını söyledi. Sultan, açıkça ülkesi için tek politikanın, İngiltere ile arasının iyi olması gerektiğini düşündüğünü ve bu konuda benim yardım ve tavsiyelerime ihtiyaç duyduğunu belirtti. Bu konuda, benim yabancı meslektaşlarıma bahsetmememi ve onlara karışmamamı da istedi.

“O'nun maiyetindeki memurların çekilmesinden sonra Sultan, şahsi fikirleri hakkında samimi bir şekilde konuştu. O, Büyük Britanya dostluğunu savunan politikasının, babasından miras olarak aldığı ve kırk yıldır koruduğu bir kanaate dayandığını söyledi. Kendinden önceki Sultanın ölümü sırasında eğer savaşın sonunun yakın olduğunu görmemiş olsaydı ve İngiltere'ye lekesiz bir el uzatabilecek bir sultanın, eski dostluğu yeniden kazanacağına umut etmemiş olsaydı, sultanlığın ağır yükünü üzerine almayacağını söyledi. O, ayrı bir barış yapmak için çalışmış fakat başarısız olmuştu. Daha sonra Townshend'in vasıtasıyla mütareke yapılmıştı. Fakat beklediği barış bunu takip etmemişti. Şu anda O prensiplerinden ve onurundan taviz vermeksizin birlikte çalışacağı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir evrimi olan milliyetçilerin güçlenme tehdidiyle karşı karşıyaydı. O, mevcut gerginliklerle sağlığını feda etmekten çekinmediğini, fakat 60 yaşına dayanmasına rağmen, bütün hayatı boyunca, prensiplerinden vazgeçmediğini söyledi.

“Çok içten geçen konuşmanın bu bölümünde Sultanın, kendi geleceği problemiyle çok meşgul olduğu anlaşıldı.

“Konuşmanın daha sonraki kısmında Sultan, antlaşmanın tasdiki problemine geri döndü. O'na göre, Türkiye'nin barışı ilk onaylayan ülke olması, Anadolu'daki yangını körükleyecekti. Çünkü milliyetçiler, kendisini, Türkiye'nin büyük bir kısmının kaybedileceği antlaşmaya boyun eğmekle suçlayacaklardı.

“Sultan ayrıca bana samimi bir şekilde, Fransız meslektaşının hükümetin değişmesi, önerilen misyonun başarı şansını artıracaktır, yolundaki önerisi hakkında ne düşündüğümü sordu. Ben bu konudaki görüşlerimi okumuş olduğu notta ifade ettiğimi söyledim.

“Sultana göre, şu anda ilimli bir kabinenin, tam bir milliyetçi içerikli bir hükümete adama taşı olacağını belirtti. “Biz geçen yıla geri dönmüş olacağız” dedi ve ekledi: “Bu ülkede tek nötr insan hiçbir şey yapmaya kabiliyeti olmayan insandır.”

“İçten olduğunu belirttiğim konuşmanın bu bölümleri dışında Şultan bana da meslektaşlarıma kullandığı aynı dili kullandı ve bahsettiğim aynı notlardan konuşuyor gözüktü. Bizim hepimizde Şultanın Ferit Paşa'yı bırakmaya istekli olmadığı izlenimi uyandı.”²³

²³ British Documents On foreign Affairs, Doc.229. (E.13038/3/44). No.1408; Bilal N. Şimşir, İngiliz

Belgelerinde Atatürk II, Ankara, 1975, s. 361-364;

Sultan Vahdettin'in İngiliz Yüksek Komiseri ile yaptığı görüşmelerdeki genel havaya bakılacak olursa, bir devlet başkanı ile bir dış temsilcinin karşılıklı konuşmasına hiç benzememektedir. Zira her iki görüşmede Sultan Vahdettin aşırı derecede ezilen, sürekli özür dileyen ve İngiliz Kralına saygı sunan bir görüntü ortaya koymaktadır.

Yine, Sultan Vahdettin – Amiral Robeck görüşmeleri şunu göstermiştir ki; Sevr Barış Antlaşması'nın hazırlanması, dolayısıyla İngilizlerin gerçek niyetlerinin belgelenmesi dahi Sultan Vahdettin ve Hükümetin, İngilizlere bakışını değiştirmemiştir.

Sultan Vahdettin ve Hükümetin özellikle İngilizlere yönelik bu tutumu, ülkenin kurtarılması yönünde hiçbir fayda sağlamamış aksine yüksek komiserlerin daha fazla baskı uygulamalarına neden olmuştur. Hatırlanacağı üzere padişah ve hükümet ülkenin kurtuluşunun ancak, maddi ve manevi olarak İngilizlere dayanmakla ve O'nu bir koruyucu olarak görmeye mümkün olabileceğine inanıyordu.

ABSTRACT

In this article named “Sultan Vahdettin – English High Commissioner Admiral Robeck Conversation according to English documents”, it is put out the minutes belong to two conversations between Sultan Vahdettin and English High Commissioner Admiral Robeck after given short but tidy information about English policy and activities directed towards Ottoman State in the Armistice period and the attitude of Sultan Vahdettin and İstanbul Government.

In both Conversation, Sultan Vahdettin apologizes from England by means of High Commissioner Robeck and states that and political support of England only.

Keywords: Vahdettin,
Robeck,
English,
Turkey,
High Commissioner.